

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب جامع

بهداشت عمومی

ویراست چهارم، جلد سوم

طب دانشی است به وسیله آن می‌توان بر کیفیات تن آدمی آگاهی یافت و هدف آن
حفظ تندرستی در زمان سلامتی و بازگرداندن آن به هنگام بیماری است.
این سینا [قانون در طب]

دکتر حسین حاتمی، دکتر سید منصور رضوی،

دکتر حسن افتخار اردبیلی، دکتر فرشته مجلسی،

دکتر محسن سیدنوزادی، دکتر محمد جواد پریزاده

دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، دانشکده بهداشت و ایمنی

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کرمانشاه

با همکاری :

اساتید دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور

کتاب جامع بهداشت عمومی (جلد سوم)

ویراست چهارم

تألیف: دکتر حسین حاتمی، دکتر سیدمنصور رضوی، دکتر حسن افتخار اردبیلی، دکتر فرشته مجلسی، دکتر محسن سیدنوزادی، دکتر سید محمدجواد پریزاده و دیگران

نویسنده مسئول: دکتر حسین حاتمی

فروست: ۱۶۵۵

ناشر: کتاب ارجمند

مدیر هنری: احسان ارجمند

سرپرست تولید: مسلم آراین

ناظر چاپ: سعید خانکشلو

چاپ: نقش نیاز؛ صحن: سیدین

چاپ اول، تیرماه ۱۳۹۸، ۵۵۰ نسخه

شابک جلد سوم: ۹۷۸-۶۰۰-۲۰-۸۹۱-۸

شابک دوره: ۹۷۸-۶۰۰-۲۰-۸۹۴-۷

این اثر، مشمول قانون حمایت مؤلفان، مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است، هر کس به هر چه یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مؤلف، ناشر، نشر یا پخش یا به هر گونه دیگر پیکرد قانونی قرار خواهد گرفت.

www.arimandpub.com

عنوان و نام پدیدآور: کتاب جامع بهداشت عمومی / حسین حاتمی... (و دیگران)؛ با همکاری اساتید دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور.

مشخصات نشر: تهران: کتاب ارجمند، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ۳ جلد. جلد سوم: ۱۱۸۴ ص. وزیری

شابک جلد سه: ۹۷۸-۶۰۰-۲۰-۸۹۷-۸

شابک دوره: ۹۷۸-۶۰۰-۲۰-۸۹۴-۷

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

تألیف حسین حاتمی و همکاران

موضوع: بهداشت همگانی - public health

پزشکی پیشگیری - preventive medicine

بهداشت همگانی - ایران - public health-Iran

پزشکی پیشگیری - ایران - preventive medicine - Iran

شناسه افزوده: حاتمی، حسین، ۱۳۳۱-

ایران. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

Iran. Ministry of Health and Medical Education

رده‌بندی کنگره: RA۴۲۷/۲/۵۲ ۱۳۹۸

رده‌بندی دیویی: ۳۶۲/۱

شماره کتابشناسی ملی: ۵۶۵۶۷۷۹

مرکز پخش کتاب ارجمند

دفتر مرکزی: تهران بلوار کشاورز، بین خ گرگر و ۱۶ آ، پلاک ۲۹۲، تلفن: ۸۸۹۸۲۰۴۰

شعبه مشهد: ابتدای احمدآباد، پاساژ امیر، انتشارات، جلد ۱، تلفن: ۵۱-۳۸۴۴۱۰۱۶

شعبه رشت: خ نامجو، روبروی ورزشگاه غدیر، تلفن: ۱۳-۳۳۳۲۸۱۰۰

شعبه بابل: خ گنج افروز، پاساژ گنج افروز، تلفن: ۱۱-۳۲۲۱۷۶۲

شعبه ساری: بیمارستان امام، روبروی ریاست تلفن: ۰۹۱۱-۰۰۰۰۰۰۰۰

شعبه کرمانشاه: خ مدرس، پشت پاساژ سعید، کتابفروشی دانشمند تلفن: ۰۸۳-۳۷۲۸۰۰۰۰

بها: ۱۳۰۰۰۰ تومان

بهای دوره سه جلد: ۳۷۰۰۰۰ تومان

با ارسال پیامک به شماره ۰۲۱۸۸۹۸۲۰۴۰ در جریان تازه‌های نشر ما قرار بگیرید:

ارسال عدد ۱: دریافت تازه‌های نشر پزشکی به صورت پیامک

ارسال عدد ۲: دریافت تازه‌های نشر روان‌شناسی به صورت پیامک

ارسال ایمیل: دریافت خبرنامه الکترونیکی انتشارات ارجمند به صورت ایمیل

به‌منظور رفاه حال دانشجویان عزیز، کلیه هزینه‌های مربوط به آماده‌سازی کتاب تا آغاز تهیه فیلم و زینک (تایپ، ویرایش، صفحه‌آرایی، حق تألیف و ...) را به‌حساب نیاورده، به‌عنوان غنچه‌ای ناقابل، تقدیم ساحت مقدس علم نموده‌ایم و مدیر محترم انتشارات ارجمند جناب آقای دکتر محسن ارجمند نیز با کمال تواضع با مؤلفین کتاب هماهنگ شده، به حداقل بهره قناعت نموده‌اند تا کتاب با مناسب‌ترین بهای ممکن در دسترس دانش‌پژوهان عزیز این مرزوبوم قرار گیرد (نویسنده مسئول).

الحمد لله

الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا يَسْتَحِقُّهُ بَعْلُو شَانِهِ وَ سُبُوغُ احْسَانِهِ وَالصَّلَاةُ
عَلَى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ وَ آلِهِ وَ سَلَامُهُ - ستایش باد یزدان را که سزاوار
ستایش است، به سبب بزرگواری و کثرت الطافش و درود بر
سرور و پیامبر رحمت، محمد و دودمان او.

سرآغاز کتاب اول قانون در طب ابن سینا (ره)

گزیده‌ای از مقدمه ویراسته‌ای پیشین کتاب

حفظ تندرستی به سلامت بازگرداندن آن در زمان بیماری که در اوایل هزاره دوم میلادی در کلام
گهربار شیخ الرئيس ابن سینا مبرور و در صفحه اول دائرةالمعارف قانون در طب، نقش بسته است پیام جاوید و
پویای آن دانشمند عظیم‌الشان، مبنی بر تفریق تفکیک بودن بهداشت عمومی، بهداشت محیط، بهداشت
حرفه‌ای و سایر گرایش‌های بهداشتی از روش بالینی و غیرقابل تجزیه بودن علوم پایه از علوم بالینی و
جدایی ناپذیر بودن متولیان حرفه‌های پزشکی اعم از علوم پایه، علوم بالینی، پیراپزشکی، دامپزشکی، محیط زیست و
... می‌باشد. ولی این پیام جاوید با وسعت یافتن دامنه علوم پزشکی و توسعه پزشکی نوین، تدریجاً به بوته
فراموشی سپرده شده و پزشکی بالینی را از قداست، اُیهت متان قیل ساقط کرده، دامنه آن را به یک سلسله
اقدامات روبنایی تشخیصی - درمانی، محدود نموده است.

تا این که خردمندان فرهیخته‌ای متوجه این خلاء شدند و در اواخر قرن بیستم، دست به دست هم داده
لزوم توجه به پزشکی جامعه نگر و رویارویی زیستی، روانی، اجتماعی (Bio-Psycho-Social approaches)
را مطرح و برای تثبیت آن با جدیت روزافزونی تلاش کردند. تا جایی که امروزه معتقدیم: هر کی جامعه نگر، رشته
جداگانه‌ای از طب یا بهداشت نیست بلکه نوعی طرز تفکر و بینش است که همه دست‌اندرکاران حرفه‌های پزشکی و
بهداشت باید دارا باشند تا در سایه همفکری، حول محور حفظ سلامتی افراد سالم و باز گرداندن آن به کالبد افراد بیمار
جمع شده هدف نهایی را حفظ، ارتقاء و توسعه پایدار سلامتی انسان‌ها و به عبارت دیگر جایگزین کردن بهداشت
گرایی به جای درمان گرایی صرف بدانیم ... و مگر می‌توان بدون همکاری نزدیک سیاستگذاران برنامه‌های آموزشی،
اساتید حرفه‌های پزشکی، پژوهشگران و نویسندگان مقالات و کتب مرتبط با این حرفه‌ها، نوآموزی و بازآموزی
مداوم و همکاری تنگاتنگ متولیان علوم پایه و بالینی به این هدف زیربنایی و مهم، ناظر گردید؟

خوشبختانه طی دهه های اخیر در سایه دوراندیشی‌ها و سیاستگذاری‌های وزارت بهداشت، از طرفی با
ترویج امر تحقیق در دانشگاه‌ها نیاز مبرم گروه‌های بالینی به همکاری تنگاتنگ مدرّسین و اساتید علوم پایه، بیش
از پیش احساس شده و جزء تجزیه ناپذیری از طرز تفکر آنان گردیده و از طرف دیگر با دائر کردن عرصه‌های
پزشکی جامعه نگر در قلمرو فعالیت بسیاری از دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور، لزوم نگرستن به جامعه بیمار از

زاویه فرد بیمار، ارتقاء سلامت جامعه به جای سلامت فرد و سوق دادن خدمات پزشکی و بهداشت و بخشی از آموزش بالینی، به متن جامعه نیز تا حدود زیادی جایگاه رفیع خود را احراز نموده و سرانجام در بازنگری برنامه‌های درسی رشته‌های مختلف پزشکی و بهداشت نیز به همین دیدگاه، پرداخته شده و ضمن گنجاندن بسیاری از متون بهداشتی در دروس بالینی، متقابلاً بسیاری از متون بالینی در برنامه‌های بهداشتی نیز گنجانده شده و در این راستا با الهام از این نیاز متقابل، به برکت همکاری‌های بی‌دریغ و کم سابقه جمعی از اساتید دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور و موسسات پژوهشی مرتبط، کتب متعددی در زمینه‌های بهداشتی به زیور طبع، آراسته و همراه با نسخه‌های الکترونیکی دایره‌المعارف‌های اصلی پزشکی نیاکان (الحاوی رازی، کامل‌الصناعه اهوازی، قانون در طب ابن سینا، ذخیره خوارزمشاهی حکیم جرجانی) با درایت و حمایت معاونین پژوهشی وقت (دکتر صانعی - دکتر نوربالا و دکتر ملک‌افضلی) در سایت HBI معاونت تحقیقات و فناوری وزارت متبوع، به مدت بیش از ۱۰ سال، تعبیه و سپس در اوایل سال ۱۳۹۳، تعبیه گردید! ولی از آن‌جا که روشنایی‌های ناشی از انوار الهی، هرگز خاموش نمی‌شوند و سیر تکاملی دارند، این بار با تغییرات، تجدید نظرهای لازم و کیفیت بالاتری در سایت گوگل و شبکه‌های اجتماعی تلگرام، سروش و ای‌تا تعبیه شده و هم‌اکنون در دسترس علاقمندان داخل و خارج از کشور، می‌باشد.

... و اینک به برکت مکانی بیش از ۱۵۰ نفر از اساتید دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور، شاهد تالیف اولین کتاب جامع بهداشت عمومی از میهر عزیزمان می‌باشیم و هرچند اعتراف می‌کنیم که کتب علمی به هیچ قوم و ملت واحدی تعلق نداشته و نتیجه تجارب آلیه اقام و ملل و حاصل پیشرفت همان طب آمیخته با بهداشت ایرانی، یونانی، مصری، هندی، چینی و ... است، به خصوص فقط به اروپای فعلی منحصر نمی‌شود ولی در عین حال معتقدیم که صرفاً ترجمه یکی از این کتاب‌ها نمی‌تواند جوابگوی کلیه نیازهای آموزشی تمامی کشورها در زمینه خاصی باشد و لازم است با اقتباسی صحیح از کتب و مقالات خارجی و بهره‌گیری از پژوهش‌های کشوری، دست به تالیف کتب و مقالات بومی‌ای زد که جوابگوی نیازهای آموزشی فعلی در سطح کشور باشد. کتاب‌هایی که به سبک درسنامه‌های معتبر خارجی با همکاری عده‌ای از اساتید، تالیف می‌گردد، نسخه‌ای از آن در یکی از سایت‌های اینترنت تعبیه می‌شود و به طور منظم به فواصل مشخص مورد تجدید نظر قرار می‌گیرد. بدون شک چنین آثاری می‌تواند مصداق آرزوهای شاعره عارفه نامی، زنده یاد پروین سمانی باشد که معتقد بود برای دستیابی به خودکفایی و بنیاد یک فرهنگ پویا و مولد و افتخار آفرین، باید از تفکر زندگی مصرفی و تقلیدی، پرہیز نموده در کشتزار خویشتن بکاریم، برای تولید محصولی مفید و افتخار آفرین، به تلاش، مراقبت و پایش فعال و شبانه روزی بپردازیم و نهایتاً با بهره‌گیری از حاصل این تلاش‌های بی‌وقفه، با احساس سازندگی، بر "بودن" و "شدن" خود افتخار کنیم و ما نیز قطره‌ای زلال بر این دریای بی‌کران، بیفزاییم و این پندار نیک را همچون امانتی مهم به نسل‌های جوان حال و آینده نیز منتقل نماییم ...

ای خوشا سودای دل در دیده پنهان داشتن
رنجبر بودن ولی در کشتزار خویشتن
وقت حاصل، خرمن خود را بدامان داشتن
روزی را با کشت و زرع و شخم آوردن به شب
مبحث تحقیق را در دفتر جان داشتن
شامگاهان در تنور خویشتن نان داشتن

فهرست مطالب کتاب جامع بهداشت عمومی (جلد سوم)

عنوان	نویسنده	گفتار	صفحه
فصل دهم / ایمنسازی در جمهوری اسلامی ایران و اصول و مبانی آن			
ایمنسازی در جمهوری اسلامی ایران	د. حاتمی، د. گویا، د. وزیریان	۱	۲۰۶۸
مقررات بهداشت بین الملل	دکتر محمدمهدی گویا	۲	۲۱۳۲
ارزیابی برنامه ایمنسازی	دکتر سید محسن زهرائی	۳	۲۱۴۶
فصل یازدهم / بهداشت خانواده			
بهداشت خانواده و روند تغییرات شاخص‌های آن	شهلا خسروی	۱	۲۱۵۶
بهداشت پیش از ازدواج	دکتر طلعت خدیوزاده	۲	۲۱۷۶
جمعیت‌شناسی پزشکی	دکتر صداقت، دکتر حسین حاتمی	۳	۲۱۹۰
تنظیم خانواده	دکتر خوشبین، زهره حقیقت دانا	۴	۲۲۱۸
امور جنسی و بهداشت جنسی انسان	دکتر حاتمی، دکتر رفائی شیرپاک	۵	۲۲۳۴
روش‌های پیشگیری از بارداری	دکتر فرشته مجلسی	۶	۲۲۴۲
مشاوره قبل از حاملگی	دکتر قاضی زاده، زهره حقیقت دانا	۷	۲۲۷۲
تغذیه دوران بارداری و شیردهی	دکتر احمد رضا درستی	۸	۲۲۸۴
سلامت مادران	دکتر حبیب‌ششمیری میلانی	۹	۲۳۲۲
بهداشت باروری	دکتر رحمان‌زاده، دکتر شریعت	۱۰	۲۳۳۸
زایمان طبیعی	دکتر قاضی زاده، زهره حقیقت دانا	۱۱	۲۳۶۸
ویژگی‌های نوزاد سالم	دکتر حسن افتخار اردبیلی	۱۲	۲۳۸۴
نوزاد آسیب پذیر	دکتر حسن افتخار اردبیلی	۱۳	۲۳۹۲
برنامه‌های کشوری مراقبت از نوزادان	دکتر برکتین، دکتر شاذری	۱۴	۲۴۰۶
تغذیه با شیر مادر	د. افتخار اردبیلی، د. رفائی	۱۵	۲۴۱۸
تغذیه شیرخواران	دکتر احمد رضا درستی	۱۶	۲۴۳۶
تغذیه با شیر خشک	دکتر برکتین، دکتر غلامرضا خاتمی	۱۷	۲۴۵۶
رشد و نمو کودکان	دکتر حسن افتخار اردبیلی	۱۸	۲۴۶۸
بهداشت مدارس	دکتر رمضانخانی، دکتر قنبری	۱۹	۲۴۸۶

۲۵۱۲	۲۰	دکتر حوریه شمشیری میلانی	بهداشت بلوغ و نوجوانی
۲۵۳۰	۲۱	دکتر حاتمی، دکتر رضوی	بهداشت سالمندان
۲۵۹۰	۲۲	دکتر پالش، دکتر یزدجردی	نقش همسران، خانواده و ارتباطات در ...
۲۶۰۲	۲۳	دکتر حسن افتخار اردبیلی، دکتر لیلا افتخار اردبیلی	رشد و تکامل نوجوانان و جوانان
۲۶۱۶	۲۴	دکتر رویا کلیشادی	پیشگیری و کنترل اضافه وزن کودکان و نوجوانان
۲۶۳۶	۲۵	دکتر مریم حاتمی، دکتر عباس زاده، دکتر حسین حاتمی	بیماری‌های نوپدید و اهمیت بهداشتی آن‌ها در دوران بارداری و شیردهی

فصل دوازدهم / بهداشت روان

۲۶۸۰	۱	د - پاک روان نژاد، د - صادقی	بهداشت روان - کلیات
۲۶۹۲	۲	دکتر یاسمی و همکاران	سلامت روان در جهان و ایران
۲۷۱۴	۳	دکتر جواد علاقبند راد	مشکلات روانپزشکی در کودکان زیر پنج سال
۲۷۲۴	۴	دکتر زهرا سادات مشکانی دکتر سیدمنصور رضوی	بزهکاری به عنوان آسیب اجتماعی
۲۷۳۸	۵	دکتر مهرداد افتخار اردبیلی	اعتیاد
۲۷۶۰	۶	دکتر حسن رضائیان	اپیدمیولوژی خودکشی

فصل سیزدهم / تجدید نظر در شیوه‌های آموزشی

۲۷۸۸	۱	دکتر حسین رسا، ...	تماس با جامعه
۲۸۵۶	۲	دکتر سوسن پارسا، ...	تماس زودرس با بیمار

فصل چهاردهم / مباحث خاص در بهداشت عمومی

۲۹۳۰	۱	دکتر علی‌رضا زالی	دیدگاه‌های بهداشتی در سند چشم‌انداز بیست ساله
۲۹۴۸	۲	دکتر محمود عباسی	حقوق بهداشتی و چالش‌های جدید زیست‌پزشکی
۲۹۷۰	۳	دکتر سیدمنصور رضوی	ایمنی بیمار، اشتباهات رایج و راه‌های پیشگیری
۲۹۹۲	۴	دکتر محمد اسماعیل اکبری	سلامت و سیاست
۲۹۹۸	۵	دکتر محسن رضائیان	ارزشیابی نقادانه و بهداشت عمومی مبتنی بر ...
۳۰۰۸	۶	دکتر محسن رضائیان	کاربرد نظام‌های اطلاعات جغرافیایی و ...
۳۰۲۰	۷	دکتر یزدی زاده، دکتر مجدزاده	ارزیابی فناوری سلامت

۳۰۳۲	۸	دکتر نجات، دکتر احمدی، دکتر یزدی‌زاده، دکتر مجدزاده	
۳۰۴۸	۹	دکتر جمشیدی، دکتر شاهنده و	توانمندسازی جامعه برای پژوهش های سلامت
۳۰۶۶	۱۰	دکتر ملک افضلی، دکتر الهی	اجتماعی شدن نظام سلامت
۳۱۰۴	۱۱	دکتر سید علیرضا مرندی	عوامل اجتماعی سلامت
۳۱۲۶	۱۲	دکتر محسن ارجمند	روانشناسی سلامت
۳۱۵۲	۱۳	دکتر قدیریان، دکتر سیاری فرد	راهنمای سلامت عمومی
۳۱۶۲	۱۴	دکتر احمدعلی نوربالا	معنویت و سلامت
-۳۱۸۲	۱۵	دکتر بلادیان، دکتر حاتمی	آشنایی با پزشک خانواده
۳۲۰۳			